

"Sırr-ı Kayyumiyyetin cilvesine bu noktadan bakınız ki, bütün mevcudatı ademden çıkarıp, kıyam ve beka verip..." ifadesinde ademden çıkarmaktan bahsediliyor. İzah eder misiniz?

Adem; yokluk, hiçlik, olmama, bulunmama mânâlarına gelir. Varlığın zıddıdır.

Üstad Hazretleri bu meseleyi şu şekilde izah ediyor:

"Hem adem-i mutlak zaten yoktur. Çünkü bir ilm-i muhît var. Hem daire-i ilm-i ilâhînin harici yok ki, bir şey ona atılsın. Daire-i ilim içinde bulunan adem ise, adem-i haricîdir ve vücud-u ilmîye perde olmuş bir ünvandır."(1)

Maddî ve kevnî âlemde olmayan bir şey, başka bir varlık sahasında bulunabilir. Öyle ise Allah'ın ilminde var olan ancak haricî ve maddî âlemde varlığı olmayan bir şeye mutlak yok denilemez

Varlık ise; vacib ve mümkün olmak üzere iki sınıftır.

Vacib olan varlık; Allah'ın varlığıdır ki, *Vacibü'l-Vücutdur*. Yani varlığı zâtındandır, kendi zâtı ile kaimdir, ezelîdir, ebedîdir, olması vacib, olmaması muhaldir. O'nun varlığı kendinden olup, hiçbir varlığa muhtaç değildir.

Mümkün varlık ise, olup olmaması müsavi olan demektir. Başı ve sonu olan, var olması da yok olması da imkân dâhilinde olan ve Vacib olan bir varlık tarafından var edilmeye muhtaç olan arızî bir varlıktır. Bütün kâinat ve mahlûkat mümkün grubuna girer. Allah dilerse bu varlıkları yok eder, dilerse var eder.

Bir zamanlar yoktük, Allah'ın lütfuyle var olduk, yarın ise bu dünyadan ahiret âlemine göçeceğiz. Daire-i ilimden daire-i kudrete geldik; daire-i kudretten yine daire-i ilme geçeceğiz. Biz ezelî değiliz, ama Allah'ın Bâki ismine mazhariyetle ebediyiz. Bizim vücudumuz Cenab-ı Hakk'ın sıfatlarının, cemal ve kemalinin bir aynasıdır. Bir nehrin yüzündeki kabarcıkların sürekli olarak değişmesi gibi, biz de her an değişmekteyiz. Bir zamanlar dedelerimiz ve babalarımız Allah u Teâlâ Hazretlerinin isimlerinin aynası idiler, şimdi ise onların bedeline o ayinedarlık vazifesini bizler yapıyoruz. Bu hal kıyamete kadar böyle devam edecektir.

Mesela, bir insan evin içindeki bir odada iken diğer odalarda yoktur. Diğer odalarda olmaması, mutlak mânâda yok olduğunu göstermez.

Üstad Hazretlerinin kullandığı yokluk mefhumu, bu nisbî ve izafî yokluktur, yoksa mutlak mânâda bir yokluk değildir.

(1) bk. [Mektubat, On Beşinci Mektup.](#)